

ZPRAVODAJ JIHOČESKÝCH BOTANIKŮ

České Budějovice

Číslo 67

duben 2014

Zpráva o činnosti jihočeské pobočky České botanické společnosti v Českých Budějovicích při Jihočeském muzeu za rok 2013

Ve spolupráci s Jihočeským muzeem v Českých Budějovicích uspořádala pobočka tři přednášky a jedno diskusní odpoledne:

19. 1. 2013 – Filip Kolář a Milan Štech: Za botanickými skvosty Rumunska z Prahy i Českých Budějovic.
23. 2. 2013 – Klára Kabátová: Kritická situace českých leknínů: nové poznatky z cytometrie a morfometriky.
23. 3. 2013 – Výroční členská schůze jihočeské pobočky České botanické společnosti při Jihočeském muzeu v Českých Budějovicích spojená s přednáškou Vladimíra Melichara: Aktuální botanické databáze a projekty Agentury ochrany přírody a krajiny České republiky a příklady z praxe.
12. 12. 2013 – Křest Červené knihy květeny jižní části Čech.

Exkurze pro členy, spolupracovníky a příznivce pobočky, které pořádala pobočka:

Výbor v roce 2013 připravil ve spolupráci s dalšími institucemi 13 jednodenních exkurzí a jednu exkurzi víkendovou.

Víkendová exkurze:

23. 8. – 25. 8. 2013 – Za rostlinou roku 2013 vrbou borůvkovitou
Uvedený víkend proběhla exkurze s cílem ověřit výskyt *Salix myrtilloides* v Hornovltavské kotlině nedaleko obce Chlum. Z této lokality byl druh doložen ještě v roce 1981 J. Gazdou. Nález však nebyl znám a byl objeven až při zpracování herbáře z pozůstalosti J. Gazdy v roce 2011. *Salix myrtilloides* se podařilo skutečně ověřit, a to v nivě Vltavy ca 800 m JZ od obce Chlum.

Ve spolupráci s PřF JU a sprátenými institucemi pak jednodenní exkurze:

19. 1. 2013 – Větvičky a sušinky 2013 aneb Barborkobraní z Vrbeňáků až na Hlubokou, vedl J. Velebil a Hledačky.
6. 4. 2013 – Po stopách *Corydalis solida* na Táborsku, vedl P. Kúr.
21. 4. 2013 – Hledání masečnicku kulovitého v Krtelském lese u Netolic, vedl M. Beran a Hledačky.
28. 4. 2013 – Bryo-botanická exkurze do srdce Slepíčních hor, vedli J. Košnar a P. Kúr.
1. 5. 2013 – Po trase exkurze V. Vondráška uskutečněné v roce 1934 do okolí Křemže, vedli A. Vítová, Martin a Petr Lepší.
4. 5. 2013 – Z Dívčic do Zlivi, vedl L. Ekrť.
8. 5. 2013 – Do hor k Temelínu, vedli M. Štech a T. Štechová.
11. 5. 2013 – Na vápencovou flóru k Žichovicům, vedl R. Paulič.
18. 5. 2013 – Velká Ohrazenice, vedl P. Koutecký.
1. 6. 2013 – Hledání rdestů aneb vodní makrofyta letos napuštěných rybníků (Třeboňsko či Českobudějovicko), vedli Z. Kaplan, Z. Hroudová a Hledačky.
5. 10. 2013 – Za podzimní vápencovou flórou ke Strakonícům, vedl R. Paulič.
20. 10. 2013 – Příběnice, vedl P. Koutecký.
2. 11. 2013 – Za třtinou tuhou (*Calamagrostis stricta*) na Jindřichohradecko, vedl L. Ekrť.

Další činnost

1. Na jaře bylo vydáno 66. číslo Zpravodaje jihočeských botaniků.
2. Výsledky 19. pokračování cyklu Nálezy zajímavých a nových druhů v květeně jižní části Čech (přispělo 13 členů a spolupracovníků pobočky) byly připraveny k publikaci ve Sborníku Jihočeského muzea v Českých Budějovicích, Přírodní vědy, 2013.
3. Během roku 2013 probíhala závěrečná editace Červené knihy květeny jižní části Čech, která byla v listopadu 2013 vytištěna.
4. Od ústředí pobočka obdržela dotaci 3000,- Kč, která bude použita na vytvoření webové aplikace nálezové databáze Jihočeské pobočky ČBS.

K 31. 12. 2013 měla pobočka celkem 100 členů, z toho 63 členů ČBS a 37 spolupracovníků a její odbočka Hledačky 31 členů, z toho 24 řádných.

Činnost pobočky v uplynulém období řídil výbor ve složení:

předseda – Milan Štech
místopředseda – Petr Lepší
jednatel – Martin Lepší
hospodář – Leoš Lippl
členové – Josef Albrecht, Jana Janáková, Libor Ekrt, Radim Paulič, Petr Koutecký, David Půbal, Alena Jírová

Zprávu sestavili: M. Štech, M. Lepší, P. Lepší

Zpráva z výroční členské schůze

Dne 22. 3. 2014 proběhla v náhradním přednáškovém sále Jihočeského muzea v budově Stavounionu výroční členská schůze jihočeské pobočky České botanické společnosti. Schůze se zúčastnilo 17 členů a spolupracovníků pobočky a hostů. V úvodu byla Martinem Lepším přednesena zpráva o činnosti pobočky v roce 2013. Následně Milan Štech seznámil přítomné s plánem činnosti na rok 2014. Po diskusi následovala přednáška T. Urfuse a P. Víta Hybridizace a mikroevoluční vztahy u středoevropských zástupců rodu plavuník (*Diphasiastrum*). Druhou, odpolední částí členské schůze bylo další třídění ústřížků floristických dat z území jižní části Čech do Chánovy floristické kartotéky, které probíhalo do podvečerní 18:00 hodiny (velmi děkujeme všem členům a spolupracovníkům za vydatnou pomoc se tříděním).

Členské příspěvky (30,- Kč) mohou členové a spolupracovníci zasílat na adresu člena výboru pobočky Leoše Lippla: Rudolfovská 509, České Budějovice, 370 01 nebo lze příspěvky zaplatit i na exkurzích a přednáškách.

Rostlina roku 2013 – *Salix myrtilloides* a víkendová exkurze

Za rostlinu roku byla v minulém roce vybrána vrba borůvkovitá – *Salix myrtilloides*, která je významným glaciálním reliktem střední Evropy. V České republice byla vždy vzácným druhem vázaným na oblasti rašelinných biotopů. V jižních Čechách byla do loňského roku nezvěstným druhem, její historický výskyt byl znám z Třeboňska a ze Šumavy. Při zpracování herbáře z pozůstalosti Jaroslava Gazdy byla v roce 2011 objevena položka vrby borůvkovité sbíraná J. Gazdou v roce 1981 a lokalizovaná do nivy Vltavy u obce

Chlum. Na základě této informace uskutečnili pracovníci Jihočeské pobočky ve dnech 24. – 25. 8. průzkum území možného výskytu druhu.

Během exkurze se podařilo nalézt jeden polykormon *Salix myrtilloides* o velikosti cca 3×5 m. Ověřená lokalita se nachází cca 810 m JZ od středu obce Chlum v nivě Vltavy na v současnosti nekosené louce, v blízkosti skupiny bříz. Kromě nalezeného jediného polykormonu, který morfologicky odpovídal čistě *S. myrtilloides*, byly asi na třech místech louky nalezeny nízké keře vrb, které lze považovat za *S. ×onusta*, křížence mezi druhy *S. myrtilloides* a *S. aurita*. Přesný počet těchto hybridů nelze jednoduše stanovit vzhledem k obtížnosti určení počtu jedinců v polykormických porostech, morfologické variabilitě a ne zcela jasnému vymezení vůči druhu *S. aurita*. Ověření výskytu vrby borůvkovité v Hornovltavské kotlině je o to významnější, že se tento druh v současnosti v ČR vyskytuje vzácně již jen na dalších 4 lokalitách. Podle posledních informací se pokusí Správa CHKO a NP Šumava zajistit na lokalitě patřičný management, který by měl v pozdně letním období roku 2014 zajistit odstranění travní hmoty a vyřezání náletových dřevin.

Dalším významným floristickým nálezem uskutečněným během víkendové exkurze, je objev *Vaccinium microcarpum* na Mrtvém luhu. Jedná se totiž o dosud neznámý výskyt, který představuje nejnižší položenou lokalitu na Šumavě a pravděpodobně v celé ČR.

Milan Štech

Červená kniha květeny jižní části Čech

Po dlouhých a prací naplněných šesti letech byla v listopadu loňského roku vydána Červená kniha květeny jižní části Čech. Na jejím napsání se podílelo 40 autorů a její obsah pomohlo doplnit na 80 členů a spolupracovníků Jihočeské pobočky ČBS. V knize jsou shrnuty znalosti o ohrožených, vyhynulých, nezvěstných nebo nedostatečně prozkoumaných rostlinách, které se podařilo shromáždit za uplynulých 200 let botanického výzkumu. Kniha byla vydána na formátu A4, má 504 stran, obsahuje 830 taxonů, 802 map, 270 barevných fotografií a shrnující úvodní kapitoly. Pro každou rostlinu jsou uvedeny informace o historickém a aktuálním rozšíření s četnými literárními odkazy, které umožňují zjistit další podrobnosti, dále je zhodnoceno ohrožení a jsou uvedeny jeho příčiny a navržen i způsob ochrany.

Knihu je možné zakoupit v knihovně Jihočeského muzea v Českých Budějovicích (budova Stavounionu v Žižkově ulici) nebo ji lze objednat v e-shopu www.muzeumcb.cz/knihovna (cena 450,- Kč). Dále je kniha v Českých Budějovicích distribuována do knihkupectví Omikron (nám. Přemysla Otakara), Beseda (ulice Na Sadech), U Mikuláše (ulice Kněžská), Academia (ulice Branišovská). V Praze ji lze zakoupit na ústředí České botanické společnosti (ulice Benátská), v knihkupectví Carolinum (ulice Celetná) a Academia (Václavské náměstí) a v Brně v Ekologickém institutu Veronica (ulice Panská) a v knihkupectví Malé Centrum (ulice Kotlářská).

Editoři Červené knihy děkují všem členům a spolupracovníkům Jihočeské pobočky, kteří poskytli své údaje a pozorování.

Petr Lepší

C1

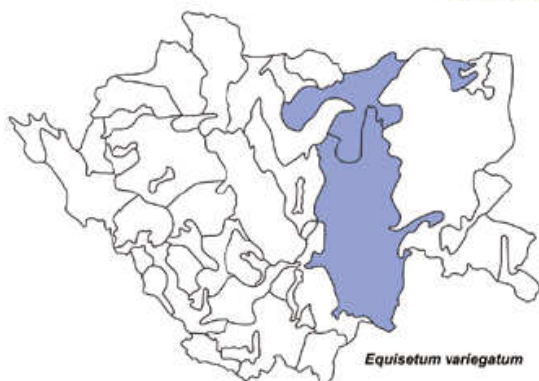
Equisetum variegatum Schleich. –
přeslička různobarvá

E

Syn.: *Hippochaete variegata* (Schleich.) Bruhin
ČR: §1/C2b/-; BY: 3; OÖ: ●

Přeslička různobarvá má rozsáhlý boreálně cirkumpolární areál, v České republice je však vzácným druhem vázaným na teplé oblasti. Roste na slatinných loukách, prameništích a vlhkých písčinech a říčních náplavech, především ve středních a východních Čechách a na jižní Moravě (Hrouda in Hejný & Slavík 1988). V poslední době se častěji uplatňuje také jako pionýrská rostlina na bazických štěrkových nebo písčitých substrátech v lomech, štěrkovnách a hlinících (Grulich & Šiška in Hadinec & Lustyk 2011). Z jižní části Čech je udávána z mokřadů mezi rybníky Dvořiště a Kodřív u Lomice nad Lužnicí v Třeboňské pánvi (Marek 1910). Tato lokalita nebyla později znovu ověřena a údaj byl zapomenut nebo byl považován za nevěrohodný, neboť není uveden ani v Komentovaném červeném seznamu (Chán 1999) ani v Květeně ČR (Hrouda in Hejný & Slavík 1988). V roce 2010 byla přeslička různobarvá překvapivě nalezena v mělkých jezírcích na dně lomu v přírodní rezervaci Pacova hora u Dolních Hořic v Tábořsko-vlašimské pahorkatině (Grulich & Šiška in Hadinec & Lustyk 2011). Druh se na lokalitu pravděpodobně spontánně rozšířil (dálkový výsadek) po opuštění lomu. V současnosti roste na ploše několika metrů čtverečních. Je ohrožen především pokračující sukcesí, bez cílené péče vracející sukcesí do ranějších stadií výskyt pomine. Mapy: Slavík 1986 (ČR), Láníková & Láník 2009 (ČR).

Martin Lepší

Equisetum variegatum

C3

Erica carnea L. – vřesovec pleťový

ČR: §3/C3/-; BY: -; OÖ: ●

Vřesovec pleťový je druh s perialpským rozšířením, který se v jižní části Čech vyskytuje pouze v nejj jižnější části území, recentně již pouze v údolí Vltavy mezi Lipnem a Vyším Brodem ve fytogeografickém podokresu Vyšebrodsko. Roste ve skalnatých reliktních borech na silikátových horninách, ale také v kulturních lesích, na okrajích cest a náspech železniční trati. V okolí Vyšího Brodu se dosud vyskytuje roztroušeně, avšak některé lokality zanikly v důsledku celkových změn v lesních porostech, např. v území severně od Vyšího Brodu nebyl dlouho ověřen. Druh na Vyšebrodsku

nalezli již K. Nennig a E. Purkyně (Čelakovský 1873), přehled historických lokalit uvádí Klášterský (1961). Vřesovec pleťový byl v minulosti znám také v Českokrumlovském Předšumaví z údolí Vltavy nedaleko Dívčího Kamene (Peschel in Jungbauer 1842, Mardetschläger 1869a). V Novohradských horách byl udáván z úpatí vrchu Vysoká (Šedý in Klášterský 1961), avšak tento údaj je označován jako mylný (Kučera 1966, Hendrych 1987).

Mapy: Klášterský 1961 (ZČ a část JČ), Slavík 1990 (ČR).

Libor Ekrť

Erica carnea

Erica carnea, Čertova stěna u Vyšího Brodu, foto M. Štech.

C1

Erica tetralix L. – vřesovec čtyřřadý

ČR: -/C1r/C1; BY: 3; OÖ: N-U

Jediný existující výskyt vřesovce čtyřřadého v jižní části Čech je již dlouhou dobu znám z Mrtvého luhu u Volar na Šumavě v Hornovltavské kotlině, kde druh roste velmi vzácně na dvou místech o celkové ploše jen několik málo čtverečních metrů. Populace se zdá být stabilní, od počátku 60. let 20. století nebyly zaznamenány žádné negativní změny. Vzhledem k malému rozsahu je však populace snadno zranitelná. Přestože je původnost výskytu vřesovce čtyřřadého některými autory zpochybňována (Hendrych 1998), řada indicií svědčí spíše pro původní výskyt. Tannich (1929, 1938) sice uvádí, že druh byl zavlečen během stavby železnice u Černého Kříže dokončené roku 1910 „s obalovým materiálem od rybníků konzerv ze severní Evropy“, avšak údaje o výskytu v Hornovltavském luhu jsou mnohem staršího data. Pfund (1842) píše, že druh byl roku 1830

Exkurze

Víkendové exkurze

30. 5. - 1. 6. 2014 – Víkendová exkurze do Středního Povltaví v údolí Želivky, Trnavy a Martinického potoka

Ubytování bude zajištěno v Klášteře Želiv (<http://www.zeliv.eu/hostel/o-nas/>), cena je přibližně 330,- Kč/noc se snídaní (ve 3-4 lůžkových pokojích). Nabízena je i večeře za 77,- Kč. Na tuto exkurzi je nutné se předem přihlásit, podrobnější informace budou zaslány jen přihlášeným účastníkům. Prosíme o zaslání přihlášek nejpozději do **19. 5. 2014** na adresu nebo telefon M. Lepšího (391 001 516, lepsi@seznam.cz, Jihočeské muzeum v Českých Budějovicích, Dukelská 1, 370 51).

6. 6. – 9. 6. 2014 – Za kostřavou ametystovou a kopřivou lužní na jižní Moravu

Víkendová exkurze, při které prozkoumáme nejen soutok Moravy a Dyje a les Dúbrava u Hodonína. POZOR! Pro členy JP ČBS nyní nabízíme možnost dodatečného přihlášení (ubytování na 3 noci á 170Kč) a to nejpozději do **30. 4. 2014** na hledacky@email.cz! Podrobnější informace o akci se dozvíte na webu (viz odkaz níže). – vede P. Koutecký a Hledačky. Exkurze je pořádána ve spolupráci s Hledačkami (odbočkou Jihočeské pobočky České Botanické Společnosti; <http://botanika.prf.jcu.cz/hledacky/>).

Jednodenní exkurze

26. 4. 2014 – Po stopách plicníku měkkého a kyvoru lékařského u Orlíka nad Vltavou

Pátrání po plicníku měkkém (*Pulmonaria mollis*) na tajemné lokalitě u zaniklé obce Žďákov na hraně přehrady Orlík a revize historické lokality kyvoru lékařského (*Asplenium ceterach*) ve vápencovém lomu u obce Nerestce. Vzhledem k nedostupnosti lokalit hromadnou dopravou bude doprava na exkurzi řešena auty (zatím máme k dispozici dvě), proto je nutné, aby se zájemci (a potenciální další řidiči) dopředu nahlásili na email kur.pavel@gmail.com, a to do 25. 4., 18:00 h. Počet účastníků bude limitován množstvím dostupných míst v autech. Sraz přihlášených účastníků je v 8 hodin před katedrou botaniky PřF (Na Zlaté Stoce 1, České Budějovice). – vede P. Kúr & L. Ekrť.

17. 5. 2014 – Okolo Černické obory

Odjezd vlakem v 7:57 do Tábora, přestup na Bechyňku (odjezd z Tábora 9:05), sraz na zastávce v Sudoměřicích u Bechyně v 9:39. Odtud lesy na vlhké louky (PP Kutiny a kolem rybníků pravděpodobně na zastávku do Bechyňské Smolče. Zpátky vlak 14:20 nebo 18:20, další možnost autobus 16:01 – vedou M. a T. Štechovi.

24. 5. 2014 – Horní Lužnice

Odjezd v 8:08 vlakem směr České Velenice, tam přestup na vlak směr Třeboň do Dvorů nad Lužnicí (příjezd 9:30). Odtud do nivy Lužnice - louky, řeka, tůň, roští a trochu kopřiv, mimo jiné snad lakušníky a stolístek přeslenitý a historická lokalita konitrudu lékařského (třeba ho najdeme). Návrat asi v 16:28, v Č. Budějovicích v 17:52. – vede P. Koutecký.

Exkurze na Facebooku

Letos je opět možné sledovat exkurze na Facebooku. Před exkurzí vám tato aplikace připomene kdy a kde je a také se třeba dozvíte kdo se na ní přibližně chystá. Po exkurzi tam naleznete i fotky z exkurzí a různé komentáře. Staňte se fanouškem pokud máte Facebook. K nahlížení je stránka **přístupná i lidem, kteří sami Facebook nemají.**

<https://www.facebook.com/pages/Katedra-botaniky-P%C5%99F-JU/424484454306472>

Žádost o spolupráci

Vážení členové botanické společnosti,

chtěl bych Vás oslovit s žádostí o pomoc při sběru informací o výskytu invazního druhu *Veronica filiformis* v jižních Čechách. Pokud jste tedy zaznamenali lokalitu, budu velice rád, pokud se o ní podělíte. Jedná se o bakalářskou práci, která shrnuje, verifikuje a mapuje výskyt tohoto druhu.

S poděkováním Karel Hronek, student Pedagogické fakulty JU, krl.hronek@gmail.com

Jubilea

V letošním roce se dožívá 75 let pan Štěpán Husák, 65 let pak pánové Bohumil Florián, Václav Dolanský a František Zima. Šedesátiny letos oslaví paní Zuzana Balounová a pan Jiří Rybenský. Výbor jihočeské pobočky ČBS při této příležitosti děkuje za jejich dosavadní spolupráci při výzkumu jihočeské květeny a přeje jim do dalších let především pevné zdraví a hodně úspěchů nejen v botanické činnosti.

Milan Štech

Botanické články publikované v roce 2013 v 53. ročníku Sborníku Jihočeského muzea v Českých Budějovicích, Přírodní vědy

Seznam všech článků uveřejněných ve **Sborníku od roku 1958 do roku 2013 naleznete na internetových stránkách Sborníku** (www.muzeumcb.cz – pod záložkou vydavatelská činnost).

Adamec L. & Kučerová A.: Záchranné výsadby ohrožených druhů vodních rostlin v CHKO Třeboňsko v období 1994–2012. – 53: 59–69.

Hlinická V. & Rydlo J.: Vodní makrofyta v rybnících v okolí Horní Plané a Želnavy. – 53: 52–58.

Klaudisová A. & Rivořová L.: Poznámky k historickým lokalitám hořce jarního (*Gentiana verna* L.) v jižní části Čech. – 53: 86–108.

Lepší M. & Lepší P. (red.): Nálezy zajímavých a nových druhů v květeně jižní části Čech XIX. [*Botrychium matricariifolium*, *Campanula glomerata*, *Carex pendula*, *Cuscuta campestris*, *Fumaria schleicheri*, *Geranium divaricatum*, *Hieracium maculatum*, *Juncus capitatus*, *Lycopodiella inundata*, *Malaxis monophyllos*, *Muscari botryoides*, *Ornithogalum angustifolium*, *Pilosella rothiana*, *Polystichum lonchitis*, *Pyrola media*, *Salix repens*, *Sparganium natans*, *Stellaria neglecta*, *Thuja plicata*, *Valerianella carinata*, *Veratrum album* subsp. *album*] – 53: 70–85

Svidenský R., Čížková H. & Kučerová A.: Srovnávací ekologie blízce příbuzných druhů růžkatců (*Ceratophyllum submersum* L. a *Ceratophyllum demersum* L.). – 53: 109–119.

Štechová T., Manukjanová A., Vicherová E. & Kučera J.: Výskyt vzácných a ohrožených druhů rašeliníků na Třeboňsku. – 53: 120–127.

Přihláška

Víkendová exkurze do Středního Povltaví v údolí Želivky, Tranvy a Martinického potoka
30. 5. 2014 – 1. 6. 2014.

a/ přijedu autem a jsem schopen přepravit osob.

b/ přijedu hromadnými dopravními prostředky.

Objednávka ubytování:

Ubytování se snídaní (ca 330,- Kč):	30. 5./31. 5.	31. 5./1. 6.
-------------------------------------	---------------	--------------

Mám zájem o zajištění večere (ca 77,- Kč):	ano/ne	ano/ne
--	--------	--------

Přiloženou přihlášku zašlete obratem (**nejpozději do 19. 5. 2014**) na adresu jednatele Martina Lepšího, Jihočeské muzeum, Dukelská 1, České Budějovice, 370 51, nebo je možné se přihlásit na tel.: 387 929 307 nebo na e-mail: lepsi@seznam.cz.

Fotogalerie z akcí pobočky v roce 2013

Větvičky a sušinky s J. Velebilem a Hledačkami – foto A. Jírová

Hledání masečnicku s M. Beranem – foto A. Jírová

Hledání rdestů se Z. Kaplanem a Z. Hroudovou – foto M. Štech

Hledání rdestů se Z. Kaplanem a Z. Hroudovou – foto A. Jírová

Víkendová exkurze za vrbou borůvkovitou – foto J. Janáková

Víkendová exkurze za vrbou borůvkovitou – foto J. Janáková

Křest Červené knihy květeny jižní části Čech – foto V. Kahovec

Křest Červené knihy květeny jižní části Čech – foto V. Kahovec

Křest Červené knihy květeny jižní části Čech – foto V. Kahovec

Křest Červené knihy květeny jižní části Čech – foto V. Kahovec

Křest Červené knihy květeny jižní části Čech – foto V. Kahovec

Křest Červené knihy květeny jižní části Čech – foto V. Kahovec

Zpravodaj jihočeských botaniků – vydává jihočeská pobočka České botanické společnosti v Českých Budějovicích pouze pro své členy a spolupracovníky. Redakčně připravili Jana Janáková, Petr Lepší, Milan Štech, David Půbal. Počet výtisků 18, distribuováno elektronicky. Duben 2014.